

Sukkos

Shiur# 437 | Sep 30th 2023

Riddles of the Week

#1

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף י עמוד ב

ראש השנה ויום הכיפורים דאיקרו מועד ואיקדוש בעשיית מלאכה לימא! משום דר' אבהו, דאמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביום הכפורים? אמר להן: אפשר, מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה לפני.

מטה משה עמוד העבודה ארבעת המינים, הושענא רבה, שמיני עצרת סימן תתקנז

יום שביעי הוא הושענא רבה. ולמה נקרא שמו הושענא רבה, אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם, אני יחיד ואתה יחיד, אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עונותם, וזהו הושענא רבה, פירוש שמי אהיה גימטריא כ"א, ואתה בכ"א, עשרה דורות מאדם ועד נח, וי' דורות מנח ועד אברהם, והושענא רבה כ"א ימים לחודש תשרי. אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אם אין כפרה לבניך בראש השנה יהיה ביום הכפורים, ואם לאו יהיה בהושענא רבה. וזהו אחדותו על שמי (הגהות מנהגים רט"ז). וסוד החתימה שהיא בליל הושענא רבה ולא ביום כפורים היה לה להיות בצום. אבל הכוונה בזה דע, כי יום כפור הוא בי' לחודש, ויום טוב של סוכות אחר ה' ימים הרי ט"ו יום, והושענא רבה אחר ו' הרי כ"א. תרבע כ"א פעמים כ"א, יעלה תמ"א למפרע, הוא אמ"ת וחותרו של הקדוש ברוך הוא אמת, ולזה החתימה הוא בליל הושענא רבה. ועוד כי יום כפור הוא בי' לחדש כנגד י' של שם, ואחר ה' ימים הוא סוכות כנגד ה', והושענא רבה אחר ו' ימים, הרי תשלום שם ד' דה' אחרונה כפולה וכו'.

#2

משנה ברורה סימן תרסב ס"ק ג

וה"ה אם לא נטל הלולב עד יום השביעי דמברך זמן בשביעי [אחרונים]:

שער הציון שם ס"ק ד

כתב כתב הפרי מגדים, משמע הא נטל הלולב ביום א' ולא ברך, שוב אינו מברך זמן כשנטלו ביום ב' [פרי מגדים במשבצות זהב]. ובאמת לאו ראייה היא וכו', וכן איתא בלבוש בהדיא בסימן תרמ"ד לענין לולב וזה לשונו, מי ששכח לברך שהחיינו ביום א' יברך בימים אחרים באיזה יום שיזכר ובלבד שיברך בשעת הנטילה, וכן כתב המגן אברהם שם וזה לשונו, ואם לא ברך זמן ביום א' מברך כל זמן מתי שיזכר, משמע מזה דאפילו נטלו ולא ברך.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעו סעיף א

המדליק בליל ראשון מברך שלש ברכות וכו' ואם לא בירך זמן בליל ראשון, מברך בליל שני או כשיזכור. ובמשנ"ב שם ס"ק ב או כשיזכור - ר"ל כשיזכור בשאר הלילות בשעת ההדלקה [לבוש] ואם נזכר אחר ההדלקה אינו מברך בלילה זו עוד. הרי להדיא דאפשר לברך כה"ג שהחיינו.

#3

משנה ברורה סימן תרלט ס"ק מח

ומי שקידש בליל סוכה והתחיל לאכול ואח"כ ראה שהלאדיין לא היו נפתחין עדיין נ"ל שיאכל שוב כזית ויברך לישב בסוכה אבל קידוש פשיטא שא"צ לברך שנית ואפילו זמן לא יברך עוד הפעם (כיון דלדין התלמוד מהני הזמן שבשעת עשיית הסוכה למצות סוכה כ"ש שמהני בזה מה שברך כשהיו הלאדיין סתומים) [בכורי יעקב ע"ש].

משנה ברורה סימן ח ס"ק מא

אם בירך על הטלית ונפל מידו קודם שנתעטף בו והגביהו ולבשו אין צריך לברך שנית. ואפילו נפסלו אז ציציותיו והיה לו ציצית מזומנים ותקנם מיד א"צ לברך שנית דכיון שעדיין לא עשה מצותו לא הסיח דעתו [כמו בתפילין לקמן בסימן כ"ה סי"ב עי"ש בט"ז סקי"ב] ומי שלקח טלית להתעטף בו והתחיל לברך עליו וקודם שסיים הברכה לקחוהו ממנו ותפילין לפניו יכול לסיים הברכה אקב"ו להניח תפילין ויוצא בזה [הלק"ט סימן קנ"ג והאה"ח הסכים עמו להלכה]:

#4

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד א

אמר רב אשי: חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כח עמוד ב

משנה. כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. ירדו גשמים, מאימתי מותר לפנות - משתסרח המקפה. משלו משל: למה הדבר דומה - לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו.

#5

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לא עמוד א

תנו רבנן: סוכה גזולה, והמסכך ברשות הרבים. רבי אליעזר פוסל, וחכמים מכשירין. אמר רב נחמן: מחלוקת בשתוקף את חברו והוציאו מסוכתו. ורבי אליעזר לטעמיה, דאמר: אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו. אי קרקע נגזלת - סוכה גזולה היא, ואי נמי קרקע אינה נגזלת - סוכה שאולה היא. ורבנן לטעמייהו, דאמרי: אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו. וקרקע אינה נגזלת, וסוכה שאולה היא.

#6

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נו עמוד א

איתמר, רב אמר: סוכה ואחר כך זמן, רבה בר בר חנה אמר: זמן ואחר כך סוכה. רב אמר: סוכה ואחר כך זמן, חיובא דיומא עדיף. רבה בר בר חנה אמר: זמן ואחר כך סוכה, תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם.

משנה ברורה סימן תרעב ס"ק א

ועיין בביאור הלכה שביארנו דלאותן האנשים הנוהגין להתפלל מעריב בזמנו דהיינו אחר צאת הכוכבים נכון לנהוג כן לכתחלה להדליק קודם מעריב וכו' ואם לא הדליק מקודם והגיע זמן צה"כ יקדים להתפלל מעריב דהוא תדיר וגם יש בה מצות ק"ש שהיא דאורייתא [שע"ת] ודע דאפילו הנוהגין תמיד להדליק אחר תפלת ערבית מן הנכון שיכינו עכ"פ השמן בתוך הנרות קודם תפילת ערבית כדי שיהיה מוכן תיכף אחר תפלת ערבית להדליק דאם יעשה הכל אחר תפלת ערבית בודאי יש לחוש שיעבור עיקר זמן הדלקתו והוא חצי שעה מדינא דגמרא:

#7

שו"ת בית הלוי חלק ב סימן מז

זה כמה נסתפקתי במי שנטל לולב כשר ביום טוב של סוכות ואח"כ נזדמן לו לולב יותר נאה אם יש עליו חיוב ליקח הנאה די"ל דאע"ג דבתחילה אם היו לפניו שניהם ביחד הי' מחויב ליטול הנאה אבל עתה שכבר נטל ויצא בו דאין עליו חיוב של המצוה א"כ במה יתנאה זה בלא מצוה.

תוספות מסכת סוכה דף לט עמוד א ד"ה עובר לעשייתן

עובר לעשייתן - מטעם זה צריך לברך אלולב קודם שיטלנו דאי לאחר שנטלו מדאגביה נפק ביה כדאמרי' בסוף פירקין (דף מב.) ומיהו לא מסתבר כלל דהיאך יברך עליו והוא מונח בכלי האמר בהקומץ רבה (מנחות לה: ושם) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה עד שעת קשירה וכל שעה שאין המצוה מזומנת בידו לעשות לא מיסתבר כלל לברך עליו ושמא משיתחיל ליטול לולב קודם שיטול האתרוג מברך והיינו עובר לעשייתן שמעכבים זה את זה אי נמי לאחר שנטל שניהם אלא שהופך אחד מהן כדאמרינן בסוף פירקין (דף מב.) כשהפכו דאין יוצא במצות אלא דרך גדילתן כדדרשין פרק לולב וערבה (לקמן מה:): מדכתיב עצי שטים עומדים ואפי' נקיט להו כדרך גדילתן אפשר שיתכוין שלא לצאת בו עד אחר ברכה דאע"ג דאמרי' בסוף ראוהו ב"ד (ר"ה כח:): דמצות אינן צריכין כוונה מ"מ בעל כרחו לא נפיק והא דלא משני הכא בסוף פירקין (דף מב.) דמיירי באדם שאינו בקי שהולך אצל בקי ללמוד אי נמי משום דלא גמרה מצותו עד אחר ניענוע דמהאי טעמא נמי מברכין אנטילת ידים אחר נטילה דלא גמר מצותו עד אחר ניגוב כדאמרי' פ"ק דסוטה (דף ד:): דאסור לאכול בלא ניגוב ידים ומיהו לא דמי כולי האי דניענוע אינו אלא מכשירי מצוה בעלמא ולא מעכב כדאמרי' (פ"ק דסוטה) בסוף פירקין מדאגביה נפק ביה ומשני כשהפכו ולא משני בשלא ניענוע.

רש"י מסכת עירובין דף נ עמוד א ד"ה והרי מעשר

והרי מעשר בהמה דליתיה לחצאין - דאי אמר חצי טלה זה חולין והחצי מעשר - לא אמר כלום ליקדש לחצאין, דכל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש אמר רחמנא, (יהיה כולו קדוש לשם מעשר), וליתיה נמי בזה אחר זה, שאם קרא לעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי - אינו קדוש, וכי קרא לשנים עשירי בבת אחת אמרינן דחד מינייהו מעשר גמור, דאמר רבה: עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, דחד מינייהו מעשר, ואידך הוי אחד עשר שקראו עשירי ואילו הוה ידע ביה, כגון שטעה וקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי - קיימא לן דעשירי מעשר, ואחד עשר קרב שלמים, ומה בין שלמים למעשר, שהשלמים טעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, ונפדין במומן, ותמורתן קריבה, מה שאין כן במעשר, והשתא דקראן בבת אחת ולא ידע הי עשירי גמור והי אחד עשר שנקרא עשירי - בעו תרוייהו תנופת חזה ושוק וסמיכה, ולבי אומר דאינו מברך על התנופה ועל הסמיכה דלא ליהוי ברכה לבטלה, ונסכים יביא נסכי קרבן אחד על תנאי, ויאמר: אם זה שלמים - יהיו על זה, ואם לאו - יהיו על חברו, אלמא: מדחל שם מעשר אחד מינייהו - שמע מינה אף על גב דלא קדיש אחד עשר, אם קרא לעשירי עשירי דהוי עשירי וקרא לאחד עשר עשירי - אפילו הכי, כי קראן בבת אחת - קדיש חד מינייהו בעשירי.

Rabbi Aharon Twerski

רמ"א סימן תרמה סעיף ג

מיהו לכתחלה, מצוה מן המובחר, נוהגין ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל כי יש מחמירין אפילו בנחלק קצת. ובמשנ"ב שם ס"ק יט: כי יש מחמירין וכו'. וטעמם דע"י הנענועים רגיל להיות בסופו סדוק כולו ועיין בט"ז דלדעתו אין להחמיר בזה רק אם נחלק כשיעור טפח ובח"א כתב דלדעה זו יש להחמיר אפילו במשהו ועיין במה שכתבנו בסקט"ז בשם הגר"א

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ט עמוד א- עמוד ב

א"ר זירא אמר רב הונא: במצוה - עד שליש. מאי שליש? אילימא שליש ביתו, אלא מעתה, אי איתרמי ליה תלתא מצותא, ליתיב לכוליה ביתא? אלא אמר ר' זירא: בהידור מצוה - עד שליש במצוה. בעי רב אשי: שליש מלגיו או שליש מלבר? תיקו. במערבא אמרי משמיה דרבי זירא: עד שליש משלו, מכאן ואילך משל הקדוש ברוך הוא.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קט עמוד א

תנו רבנן: חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל, שנאמר ושמחת בחגך, במה משמחם - ביין. רבי יהודה אומר: אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן. אנשים בראוי להם - ביין, ונשים במאי? תני רב יוסף: בבבל - בבגדי צבעונין, בארץ ישראל - בבגדי פשתן מגוהצין.

ערוך השולחן אורח חיים סימן תרמח סעיף כח-כט

ואין הסימנים מקובלים מהקדמונים אלא מה שראו במדינתם כמ"ש בעצמו שהביא ממקום אחד אתרוגים שמסתפקים בהם [הר"ם פדווא"א] ואם הסימנים היו מקובלים היה להם לבדוק בהסימנים ועוד דהא אתרוגי קורפ"ו שקורין קארפירע"ר אתרוגים הם חלקים לגמרי והרבה שהעוקץ בולט ואם נאמר שהם מורכבים באמת כאשר הרבה מגדולי הדור זה רבות בשנים שאסרום והרי גם אתרוגי ארץ ישראל ואתרוגי מאראק"א ג"כ הרבה שהם חלקים האמנם שהם כתבו לפי מדינתם באיטלי"א שהיה להם שני מיני אתרוגים אתרוגי גינוב"א שאצלינו היו נקראים יונעווער אתרוגים ואתרוגי קארזיק"א והיא מאי"י איטליא ועתה היא תחת ממשלת צרפת ונקראים קארסיקאנע"ר אתרוגים והמה באמת כולם בבליטות והעוקץ שוקע אבל על שאר מקומות אין ראייה וגם בהסימנים שבפנים בדקנו ולא נתברר לנו ולכן קשה להעמיד על סימנים להלכה למעשה:

ולפ"ז אין לנו שום היתר על אתרוגים רק אותם שישראלים מעידים שיודעים הנטיעות מתחלתן שאין בהם שום הרכבה כמו אתרוגי ארצינו הקדושה שבשם גדולי ישראל ותלמידי חכמים ויראי אלקים משגיחים על הגינות שלא יהיה בהן שום הרכבה אבל לאתרוגי קורפ"ו אין שום היתר אף בהכשירים שלהם שידוע לכל שישראל

מעטים שם וכבושים תחת ידם ויראתם על פניהם ואיך ידעו מה שעושים על פני השדה בגינותיהם ובכרמיהם אם ירכיבו אם לאו ושמא תאמר הרי אינם חשודים להכשיל רק מה שיש להם טובת הנאה כמבואר ביו"ד סי' קי"ח איברא דזה יש להם טובת הנאה רבה דיודע דכל מורכב גדל ממנו פירי יפה וכל שאינו מורכב הפירי אינה יפה ובכל הפירות כן הוא ואדרבא תקונם של אתרוגי קורפ"ו זה הוא קלקולם דבאמת הם יפים מאד ואין דומה להם וזהו מפני הרכבתם ולכן כל איש מישראל אשר נגע יראת ד' בלבו לא יקח רק אתרוגי ארץ ישראל ואיך לא נבוש ולא נכלם בדבר מצוה שנוכל לקיימה מפרי ארצנו הקדושה ליטול דווקא מארץ העמים אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה ועל זה נאמר וימאסו בארץ חמדה ולכן יש ליזהר בזה מאד מאד [גם הלבוש והמג"א ס"ס זה והט"ז בסי' הבא פסלום]:

משנה ברורה סימן תרמח ס"ק סה

אתרוג המורכב הסכימו הפוסקים שהוא פסול דלא מקרי אתרוג כלל. ומורכב היינו מאתרוג ולומונ"י או פאמראנ"ץ או שום פרי אחרת אפילו אם הבריך ענף מאילן אתרוג לתוך לומונ"י וכ"ש אם הבריך ענף מאילן לומונ"י תוך אילן אתרוג [אבל אם הרכיב משני אילני אתרוג ביחד כגון ענף אילן שפירותיו דקים וקטנים לתוך אילן שפירותיו גסים כשר. א"ר בשם ב"ח]. ויש ג' סימנים שנוכל להכיר אם הוא מורכב או לא א) כי המורכב חלק ולא אתרוג בליטות קטנות בכל גופה וגובה להם ב) המורכב העוקץ בולט ובאתרוג העוקץ שוקע ג) כי תוך המורכב רחב והמוהל שלו הוא רב והקליפה הממוצעת (דהיינו בין קליפה עליונה שהיא דקה כגליד ובין התוך שהן חדרי הזרע עם קליפתן) דקה ובאתרוג הוא להיפך כי הקליפה עבה והתוך קצר והוא כמעט יבש [ובעולת שבת כתב עוד סימן שבאתרוג הגרעין זקוף לאורך האתרוג ובמורכב הגרעין מושכב לרוחב האתרוג ובבכורי יעקב כתב שבדק באתרוגים הרגילים אצלנו ושיש להם כל סימני אתרוג כשר שלפעמים הגרעינים שוכבים באורך ולפעמים ברוחב ע"ש וע"כ ע"י סימן זה א"א להבחין כלל] וכתב בתשובת חתם סופר ח"א ח סימן קפ"ג אתרוגים שיש להם סימנים שמבחוץ דהיינו העוקץ שקוע ובליטות הרבה אין לחוש שמא ימצא בסימנים הפנימים היפך מזה ומשמע מזה דאם יש לו רק סימן אחד שמורה שהוא אתרוג והסימן השני מורה שהוא מורכב כגון שהוא חלק והעוקץ שלו שוקע יש להחמיר מספיקא וכ"כ במור וקציעה אמנם בסימן ר"ז מפקפק הח"ס מאוד בענין הסימנים אחרי שלא נזכרו בש"ס ודעתו דלמעשה אין לסמוך על סימנים כלל להקל ודין של אתרוגים כדין עוף טהור דנאכל במסורת דהיינו שאותו המקום יהיה מוחזק מימים קדמונים שאתרוגיהם אינם מורכבים ומסיים שם העולה מזה כל האתרוגים שאינם מייעניווע [וה"ה מקום אחר המוחזק בכשרות מימים קדמונים] אין ליקח בלי כתב הכשר שיודע המעיד שאינם מהמורכבים ואין לסמוך על הסימנים עכ"ל וכעין זה כתב ג"כ בספר שנות חיים בסי' ע"ר ע"ש אך ביום טוב שני שהוא דרבנן יש לסמוך על הסימנים אף למאן דס"ל דגם ביום טוב ב' פסול מורכב ע"ש. אכן באמת אודות כתב ההכשר יש ג"כ הרבה לדקדק א) שצריך למצוא אנשים שיכירו היטב חתימת המעיד או עכ"פ שהסוחר עצמו יכיר כתב ההכשר והוא יהיה מוחזק לנו בכשרות ב) על האתרוגים שאינם מוחזקים מכבר בכשרות להעיד שאינם מורכבים לזה אין להאמין להמעיד רק אם הוא מוחזק בכשרות וצריך שיהיה ירא שמים לדקדק דאולי מטעי קטעי ובפרט במלאכת הנטיעה. גם מצוי עוד כמה רמיות בענין זה שהוא מניח כתב ההכשר על תיבה אחת והסוחר כשמוכר אותו קעסטיל מניח הכתב על קעסטיל אחר וע"כ יש לדקדק לקנות מאיש נאמן ואם מוצא לקנות אתרוג מאיזה מקומות הידועים מעולם ומוחזקים שאינם מורכבים יותר טוב לקנות מהם ועיין בבה"ל מה שכתבנו בשם הבכורי יעקב ולפי המבואר שם נראה דבדיעבד כשכבר קנה או שאין לו מקומות הידועים למוחזקים נראה דיוכל לסמוך על שתי סימנים שמבחוץ ולברך ג"כ וכמ"ש למעלה. ודע שהסכימו האחרונים דיש להחמיר לענין אתרוג המורכב אפילו בשאר ימים. ואם אין לו אחר בעיר יש ליטלו כל שבעה בלא ברכה ויש מחמירין דאפילו ליטלו בלא ברכה ג"כ אין כדאי דילמא אתי למסרך לצאת בו תמיד. ולענין הדסים אם יודע שהם מורכבים אין ליטול אותם דפסולים הם כמו אתרוגים אך בסתמא משמע מאחרונים שאין לחוש דסתמא אינן מורכבים (עיין בפמ"ג בסי')

תרמ"ט אות י"א) ומה שרצה השבות יעקב לפסול אותן הגדלים בגנות השרים מפני חשש מורכבים חלקו עליו
החכם צבי והפנים מאירות ועיין בבכורי יעקב שכתב שכן פשט המנהג להכשירם:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לט

ג. מחיצה העשויה מיריעות קשורות היטב ומשגיח שלא יינתקו

הנה בדפנות, אר"א בר יעקב בדף כ"ד ע"ב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. ואיפסק כן ברמב"ם פ"ד מסוכה ה"ה. וכן הוא בטור וש"ע סימן תר"ל סעיף י', ומסקי דעל כן אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אף על פי שקשורין בטוב, זימנין דמינתקי ולא אדעתיה, והו"ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה.

ומסתבר שלא אדעתיה אין הכוונה משום דיזדמן שלא יראה שהתנתקו, אלא אף שיראה, אפשר שלא אדעתיה יהיה אז שצריך להפסיק אכילתו ולקושרן. דמאחר דהוא ראה וידע שהם קשורין, יסיח דעתו מלהשגיח על זה, שלכן אף שיראה לא ישים על ליבו להפסיק אכילתו בשביל זה. וגם בלא שימת לב, אפשר שגם לא יראה כלל. שלכן בכל אופן אף כשיהיו מקושרין בקשרים המצויים כנגדו, יש לחוש דלא אדעתיה יהיה כשיארע דמינתקי לידע שצריך להפסיק מלאכול. שאף שיודע הדין, הא צריך להשים אל ליבו, מכיוון שבשעה שהתחיל לאכול היו קשורין והיה ראוי לאכול, היה בדעתו שוודאי יהיה כן זמן גדול הרבה יותר משישהא באכילתו, ויסיח דעתו מלחוש לזה שאפשר דמינתקי. ואפילו אם יעמיד שומר, אפשר יסיח השומר דעתו.

ולא דמי לבהמה קשורה שעושין ממנה דופן, בסעיף י"א, שאף שלא נחשב לענין נזיקין שמור בשור קשור (כדאיתא בב"ק ט' ע"ב) משום שדרכו לנתוקי, מכל מקום זהו דווקא כשמסר לחרש שוטה וקטן ולא שמרו בן דעת, משא"כ בשמרו בן דעת כשהוא קשור דלא שייך שלא להרגיש כשיברח השור. והט"ז בס"ק י"א שדימה יריעות קשורין לבהמה קשורה, וכתב שלכן בדופן אחת יש להכשיר ביריעות כמו בבהמה קשורה, והא דאיתא שאין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות קשורות, הוא בכל המחיצות דווקא, וה"ה בבהמה, לכאורה תמוה. ומטעם זה אפשר חולקין הרבה מרבותינו האחרונים עליו, כדהביא המ"ב בס"ק נ שאף מחיצה אחת אין לעשות מיריעות, ובשעה"צ הביא מא"ר כהטעם שכתבתי. ואפשר שטעם הט"ז הוא לעניין דנחשב דבר מצוי גם שבהמה מינתקא, וממילא היא מחיצה פסולה לגמרי, דהוא כמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שאינה מחיצה, כדאר"א בר יעקב בדף כ"ד ע"ב לכו"ע, ופסולה לסוכה אף כשעדיין קשורה. ולכן לא שייך לחלק מצד שבבהמה ירגיש יותר מביריעות. שרק כשלא היה עניין פסלות הסוכה בזה, אלא לעניין שמא לא ירגיש ויאכל בסוכה גם אחר שיינתק הקשר, היה שייך לחלק דבבהמה ירגיש יותר מכשירגיש ביריעות. אבל לענין פסלות הסוכה מטעם שהוא כרוח מצויה דמינתקי, ופסולה מטעם זה אף כשעדיין קשורין, ליכא לחלק. ונצטרך לומר לפ"ז להט"ז, בטעם מש"כ שדופן שלישית כשרה בין בבהמה בין ביריעות, דבדופן שלישית איכא קולא מדאורייתא בדין המחיצה. היינו דבשתי דפנות שהחמירה תורה שהרי הצריכה שיהיו על כל משך הסוכה, אינן כשרות אלא כשלא יהיה מצוי כלל שייסרתו, אלא באופן דלא שכיח כהא דרוח שאינה מצויה. אבל דופן שלישית שהקלה תורה לעניין הכמות, דסגי בטפח, איכא קולא גם

באיכות המחיצה לעניין זה דסגי כשהיא מחיצה הראויה לעמוד ברוח מצויה מצד הרוח ממש (דהיינו שמצד האופן שהמחיצה בנויה עתה היא עומדת ברוח מצויה). אבל כשיכולה לעמוד בפני הרוח מצויה, אך שיש לחוש לסתירה מצד מעשה, כהא דשור קשור שמצוי שע"י מעשה השור לנתק עצמו ייסתר הקשר, וביריעות קשורין נמי לא שייך שיותר הקשר בלא מעשה, אלא שמצוי דיותר הקשר ע"י חיכוך ומשמוש אינשי ותינוקות, ואף ע"י חיכוך בהכותל ואיזה דבר כשולחן וספסל שסמוך להיריעה וכדומה, כשרה מחיצה זו.

וניחא לפ"ז מה שמסיק הט"ז, וכמו שאיתא בסעיף ב', אף שלא הוזכר שם כלום ששייך לחששות דסתירה בדפנות, דאיתא שם דפנות הסוכה אם היו שתיים וכו' עושה דופן שיש ברובו יותר על טפח וכו', אבל הוא לעניין מה שדופן השלישי הקלה תורה. ומדויק לפ"ז מה שכתוב בש"ע גבי יריעות זימנין דמינתקי ולא אדעתיה והו"ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, והוא לשון הטור בשם רבנו פרץ. שלכאורה תמוה מאד, הא מה שמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה הוא מדיני מחיצה מדאורייתא לכל דבר שצריך שתהיה מחיצה, כלשון רב אחא בר יעקב סתם דאינה מחיצה, כמפורש בגמ' שמקשה עליו ממחיצות שנאמרו לענין שבת. וגם מפורש זה בהלכות שבת בכל הפוסקים, ברמב"ם פט"ז משבת הט"ו, ובטור וש"ע ריש סימן שס"ב. וליכא מרבתינו הפוסקים והמפרשים מי שפליג ע"ז. שא"כ פשוט וברור שאף שהיה אדעתיה כשמינתקי, נמי אינה מחיצה.

אבל להט"ז יש לפרש שהם שני טעמים לפסול מחיצות ביריעות של פשתן אף שקשרן בטוב מטעם דזימנין דמינתקי. חדא דזימנין דלאו אדעתיה, ועוד דהו"ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. וטעם דלאו אדעתיה הוא טעם לפסול ביריעות אף בדופן שלישית שהרי סוף סוף יש לחוש שתפסל הסוכה ולא ידע, וטעם דאינה מחיצה כיוון שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה כזה שאינו ע"י רוח ממש, אלא על מעשה שמצוי במידת רוח מצויה, הוא טעם רק על שתי הדפנות. ואח"כ נקט בסעיף י"א עושים מחיצה מבע"ח, שאין לחוש דמינתקי ולא אדעתיה, וקאי רק להכשירה בדופן ג'.

ונמצא לפי"ז שגם להט"ז אין לסכך ביריעות קשורות אף בדופן שלישית, מצד החשש דשמא מינתקי ולא אדעתיה. אבל פסול גמור מטעם דאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה ליכא, ורק בבהמה קשורה מכשיר ממש בדופן שלישי. ועיין בשע"ת שהביא משב"י שיש לומר גם להט"ז דפוסל ביריעות אף בדופן שלישי. ולפי מה שכתבתי הא ודאי יש להט"ז לסבור כן.

אבל יקשה מלשוננו, שכתב וצריך לומר דדווקא בכל המחיצות החמיר, שמשמע דבמחיצה אחת יכול לעשות גם מיריעות קשורין, כדכתב המ"ב בסק"נ דעת הט"ז, דמחיצה אחת מן שלוש מחיצות שצריך לעשות בסוכה יכול לעשות מיריעות, וכן איתא בעה"ש. ואולי יש לפרש כוונת הט"ז דדווקא בכל המחיצות החמיר, אף שלא פסל ממש בכולהו אלא בשתיים, אבל מטעם חומרא דחשש שמא יתנתק החמיר גם במחיצה שלישית, נמצא שכשנוסיף את החומרא על עיקר הדין יהיה אסור בכל המחיצות. משא"כ ההיתר בעשיית דופן מבהמה לא מיירי רק להכשרה, דהוא בדופן ג' אבל בכל המחיצות יהיה אסור מדאורייתא כנ"ל. ויהיה כל המחיצות שכתב הט"ז כפשוטו, שכל ג' המחיצות אין לעשות מיריעות. ולא שפירוש כל הוא לדיוקא, שרק כולן לא יעשה אבל חד מנהון יעשה, דהיא

השלישית שהוא דוחק. דאם לדיוקא כתב דדווקא בכל המחיצות החמיר, ונדייק שלא החמיר במקצתן הא יש לדייק דגם שתיים מהן יעשה, שזה הא אינו. והי"ל לכתוב אין לעשות שתי המחיצות מיריעות, ואז נדייק דשלישית מותר. אלא הוא כל המחיצות כפשוטו, שאף השלישית לא יעשה מיריעות. אך שאיכא חילוק לענין פסול, דבשתיים פסול ובשלישית כשרה כדפירשתי להט"ז. וגם ניחא לשון אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות, שכתב השו"ע, ששייך לפרשו בין על פסול ממש ובין על מה שרק ראוי להחמיר שכולל כל היריעות. וכן צריך לפרש אליבא דהט"ז וכהשבות יעקב אליביה, והוא כהכרח אליבא דהט"ז.

ולהאחרונים החולקין על הט"ז, וסברי דביריעות אף בשלישית לא יעשה, וליכא שום חילוק בין השלישית להשתיים, ובבהמה נמי אין חילוק ואף לכתחילה יכול לעשות גם בכל המחיצות בבהמה קשורה, צריך לומר דאין זה מצוי שהבהמה ע"י מה שדרכה לנתוקי יינתק הקשר ותוכל לברוח. לא רק לתוס' ב"ק דף ט' ע"ב שמפורש בדבריהם בד"ה שור עביד לנתוקי, ששור קשור הוא שמירה מעולה ליפטר מנזיקין, ורק על ידי חרש דרכו לנתוקי, ולא מעצמו (והט"ז שהקשה מבהמה קשורה שכשר לסוכה, הא לתוס' לא דמיא ליריעות שהרי אין דרכה לנתוקי מעצמה, אולי רק אליבא דרש"י הקשה זה. אבל יש לפרש דקושייתו היא מהא דכו"ע הא מודים בבהמה שכשרה למחיצה, אף רש"י, דהא מפורש בגמ' כ"ג ע"א שכשרה, שא"כ ק"ו ביריעות הקשורים בטוב שהרי אין דרכן לנתוקי בלא מעשה כשור לדעת רש"י, לכו"ע יש להכשיר). אלא לדעת החולקים על הט"ז אף לרש"י יכול לעשות מחיצה מבהמה קשורה, דהא עכ"פ מודה דקשירה לשור הוא שמירה בנזיקין שפטור לר' יהודה (בבא קמא מ"ה ע"ב) שהלכה כמותו, משום שהוא שמירה לרוח מצויה. ור"מ לא פליג עליו בזה שהוא שמירה לרוח מצויה שסגי לדפנות סוכה, אך מחייב בנזיקין מלימוד מקראי דלא פטרה התורה בקרן אלא בשמירה מעולה. שלכן לענין דפנות הסוכה גם לר"מ היה יכול לקשור בהמה לדופן. ומה שפוסל ר"מ בהמה לדפנות סוכה (בדף כ"ג ע"א) הוא לאביי ור"ז מדרבנן, ואיפרכא להו. ומסיק הגמ' בדף כ"ד ע"א דאר"א בר יעקב שסובר ר"מ שאיכא הלכה במחיצות, דעומדת ברוח אינה מחיצה, או דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה, ואף שתהיה קשורה בקשר חזק שליכא ביכולת שום בהמה לנתקה. שלכן לרבנן שפליגי עליו בזה, אלא שכל מחיצה אף שנעשית ממילא ואף שעומדת ברוח היא מחיצה, אם אך יכולה לעמוד ברוח מצויה כשרה לסוכה לכל הדפנות, ולמחיצות דשבת להיעשות רה"י יכולין לעשות אף מבהמה קשורה. ואין שום חילוק לדינא בין דופן השלישי שסגי בטפח, לשתי הדפנות, שלעולם לא חיישין לנתוקי כלל בבהמה קשורה.

ונצטרך לפרש לשון רבנו פרץ שהעתיקו כן הטור והש"ע, במה שאין לעשות הדפנות ביריעות קשורין, זימנין דמינתקי ולא אדעתיה והו"ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, שלכאורה הא דכתבו ולא אדעתיה לא הוי עיקר הטעם, להחולקים על הט"ז. דאף אם הוה אדעתיה ולא יטעה לעולם, הא נמי פסולה מטעם דמצוי למינתקא, והויא לה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בדבר מצוי שאינה מחיצה. וצריך לומר דהוא משום דהניתוק בקשרים דהיריעות אינו דבר מצוי כל כך כדרך רוח מצויה, אבל מ"מ אינו דבר רחוק כל כך כאונס שלא נצטרך לחוש לזה כלל. דלכן הוא סוכה כשרה מדאורייתא כיוון שהדפנות יכולות לעמוד ברוח מצויה, אבל עכ"פ יש לו לחוש גם לשמא יארע רוח שאינה מצויה ויפיל חלק מהדפנות באופן שתיפסל הסוכה. אך ברוחות ממש אינו נוגע זה, דהא מרגיש

כשישנה רוח חזק שאינה מצויה, וידע שצריך לראות המקום שראוי שיפול משם. אבל נוגע זה לדבר המצוי שיתקלקל ע"י חיכוך אינשי ותינוקות - אף שלא מצוי כל כך כרוח מצויה וכשרה הסוכה - כקשרים דיריעות שעשאן לדפנות, דכשרה כל זמן שהקשרים קיימים. אבל כיוון שמזדמן לפעמים שניתרין הקשרים יש לחוש לזה. ומכיוון דכשהתחיל לאכול היו היריעות מקושרין והיתה הסוכה כשרה, כיוון שלא מצוי כל כך לינתק יש לחוש שלא יהיה אדעתיה לעיין אם ניתקו הקשרים שאז היא פסולה אף שהיריעות קיימין, מטעם דאחר שניתקו הקשרים הו"ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. שלכן אין לעשות הדפנות מיריעות אף על פי שקשרן בטוב. זהו הפירוש להחולקין על הט"ז בלשון הטור וש"ע.

ועיין בתוס' ב"ק דף כ"ז ע"ב ד"ה ושמואל, דרוח שאינה מצויה הוי כעין אבדה דלא נחשב אונס, וחייב באדם המזיק, ופטור על נזקי ממנו שהזיק, וכן הוא בתוס' ב"מ דף פ"ב ע"ב ד"ה וסבר. ולכן פשוט שאף שהסוכה כשרה כשיכולה לעמוד ברוח מצויה, מחויב לחוש שמא נפסלה הסוכה ע"י רוח שאינה מצויה, וכה"ג בשאר מאורעות כמו התרת קשרים ע"י חיכוך וע"י תינוקות, משום שאין זה אונס ויש לו לחוש לזה, כדביארתי.

קובץ הלכות סוכה עמוד מ-מא

סכך שנפלה בשבת ויו"ט

ל. סוכה חשיבא אהל עראי, ולכן אם נפל הסכך מעל הסוכה בשבת או ביו"ט,

מותר לומר לגוי להחזירו^{לט}.

^{לט} כתב המחבר סי' שטו (סעי' א) "אסור לעשות אהל בשבת ויו"ט אפי' הוא עראי וכו'" וכתב המ"ב (שם סק"א) "העושה אהל קבע כגון שפורס מחצלת וכיו"ב לאהל ועושה אותן שיתקיים, אף דאין זה בנין ממש חייב משום בונה דעשיית אהל הוא תולדת בונה והסותרו חייב משום סותר, וגזור על אהל עראי משום אהל קבע" ע"כ. והנה מה נקרא אהל קבוע, כתבו הפוסקים (פמ"ג בהקדמת א"א לסי' שטו, ומ"ז שם סק"ח, הובא בשעה"צ שם סק"ב) דכל שעשאו להתקיים זמן מרובה חשיב קבע, והפמ"ג (שם) נוטה דאפי' ז' ימים חשיב קבע כמו לגבי קושר, ולכן נסתפק אי סוכה הוא אהל קבוע או אהל עראי, ונטייתו הוא להחמיר, ובשו"ת שואל ומשיב (מהדורה רביעאה ח"ג סי' כה) מסיק לדינא דחשיב אהל קבוע דהמצוה משוי לה קבע, ולפ"ז איכא בהנחת הסכך איסור תורה. אך ע' שו"ת בית יצחק (אה"ע ח"ב סי' קכה סק"א) שכתב דהא דהמצוה משוי לה קבע הוא רק סברא דרבנן, וע"ע בכור"י (סי' תרכו סק"א) שנקט לדבר פשוט דהוי רק אהל עראי, וכ"כ הגר"ב פרנקל בתשובותיו (עטרת חכמים אורח סי' ו) דרק שלשים יום חשיב קבע ופחות מזה חשיב ארעי וכתב שדברי הפמ"ג תמוהים, ובתוס' ביכורים (שם) הוסיף ותמה על הפמ"ג הנ"ל דהא קיימ"ל (יר"ד סי' רפו סעי' יא) דסוכה פטורה ממזוזה משום דהוי עראי, ולדעת הפמ"ג היא חייב במזוזה, וע"כ דחשיב רק עראי, שאינו אלא מדרבנן. ויש בזה נפק"מ לענין נידוד, דאי הוה אהל קבוע ואיסור תורה, אסור לסכך ע"י גוי אף שהוא במקום מצוה, דהא מחמרינן על **שבות** במקום מצוה בסי' רעו (סעי' ב), אבל אי הוה רק אהל עראי דאסור מדרבנן, מותר לומר לעכו"ם להחזירו, דהוי רק **שבות דשבות** דשרינן במקום מצוה, כדמבואר בסי' שז (סעי' ה).

וע' פמ"ג סי' תרכו (א"א סק"ח) שנסתפק אי מותר לומר לגוי לסכך בשבילו כשאין לו אחר, וסיים "להורות היתר חלילה לי וצ"ע בכ"ז" ע"כ, ובסי' תר"ל (א"א סק"י"ט) כתב "אבל סכך אסור להניח ביו"ט ע"י ישראל" ע"כ, ומשמע קצת דע"י גוי שפיר דמי וצ"ע, והמ"ב בסי' תרכו (סק"כ) העתיק דברי הפמ"ג שבסי' תרכו ואח"כ ציין לעיין בבכור"י (שם סק"יא) [שהתיר לסכך ע"י גוי], וסיים דעכ"פ בין השמשות ודאי אפשר להקל ע"י גוי, ובסי' תרלז (סק"א) סתם המ"ב להתיר ע"י גוי, וצע"ק ליישב דבריו. והגר"א הכהן פארבהיימער שליט"א הראה ג"כ לדברי המ"ב סי' תרלז הנ"ל שהתיר ע"י גוי, והעיר עוד שהגר"מ פיינשטיין התיר רק אם אין לו סוכה אחרת לאכול בה, ע"כ.

משנה מסכת סוכה פרק א משנה יא

מחצלת קנים גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה ר' אליעזר אומר אחת קטנה ואחת גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה:

תוספות מסכת סוכה דף ב עמוד א

כי עביד ליה דירת קבע שפיר דמי - דאע"ג דיש לפרש קרא בדירה שאינה ראויה אלא לשבעה למעוטי קבע משמע ליה קרא דאתא לשיעורא לאורויי לך מדת גובהה כלו' בסוכה שאפשר לעשות עראי וא"ת וכיון דלא חיישינן אלא שתהא ראויה לעשותה עראי ואף על פי שעושה אותה קבע א"כ אמאי אמר (תענית דף ב.) גשמים סימן קללה בחג והלא יכול לקבוע הנסרים במסמרים שלא ירדו גשמים בסוכה ואפילו תימצי לומר דאסור משום גזרת תקרה כי היכי דאמר לקמן בפירקין (דף יד.) גבי פלוגתא דר"מ ורבי יהודה דמסככין בנסרין דאי מכשרת בהו אתי למימר מה לי לסכך בזה מה לי לישב תחת תקרת ביתי וביתו ודאי פסול מדאורייתא דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה מ"מ כיון דלא אסור אלא מדרבנן לא שייכא למימר שהגשמים סימן קללה וי"ל דנהי דלא חיישינן בדפנות אי עביד להו קבע מ"מ בסככה שעיקר הסוכה על שם הסכך לא מיתכשרה עד דעביד לה עראי ומה"ט נמי ניחא לרבי זירא דדריש מדכתי' וסוכה תהיה לצל הא כתי' נמי מזרם וממטר וניבעי נמי שלא ירדו גשמים לתוכה אלא ודאי משום דבעינן סככה עראי וא"כ הוה ליה קבע.

דין סוכה בהולכים בטיולים בחג הסוכות

כו. הולכי דרכים לצורך טיול ועונג בעלמא, חשיבי הולכי דרכים לענין שנפטרים מן הסוכה אם הולכים למקום שאין שם סוכה, אך בזמנינו כמעט בכל מקום יכולים בנקל למצוא סוכה בנוי, וחייבין לאכול ולישן בה¹².

שערי הלכות

והמג"א (סקט"ו) השיג עליו דמדקאמר חייבין כלילה משמע שחייב לעשות לו סוכה כלילה אפי' במקום עכו"ם, וזהו כוונת "אם יכול למצוא שם סוכה" ר"ל שיכול למצוא שם סוכה לבנות, והיינו לענין שינה כלילה, אבל אם הגיע עת אכילה ועדיין אין לו סוכה, אין צריך לעכב אכילתו בשביל עשיית הסוכה (עי' פמ"ג (א"א סקט"ו) וא"ר (סקט"ב)), דוגמת הא דמצינו שכשירדו גשמים אין צריך להמתין עד שיפסקו אם הגיע עת האכילה, ובא"ר (סקט"ב) ופמ"ג (א"א סקט"ו) ודה"ח (מי הם הפטורים סעי' יא) ובכור"י (סקט"ג) הכריעו כדברי המג"א.

אך יש להקשות דהא הרמ"א סיים "אע"פ שאינו הולך רק ביום פטור אף כלילה דאין לעשות לו שם דירה" ע"כ, ובשלמא לדעת הלבוש י"ל דכוונת "אין לעשות לו שם דירה" היינו שאינו מחוייב לעשות לו סוכה במקום ההוא, אבל לדעת המג"א קשה טובא היאך יפרש דברי הרמ"א הללו, וכן הקשה השעה"צ (סקט"ב), ובביה"ל (ר"ה הולכי) האריך בזה, והביא דעת הבגדי ישע והחיי"א (כלל קמו סעי' כב) כדעת הלבוש, והוסיפו בזה שאם יצטרך לעסוק איזה שעות בבניית סוכה הו"ל מצטער עכת"ד, והביא שכן מפורש בדברי רבינו מנוח (הלי סוכה פ"ו ה"ד) וז"ל "וחייבים כלילה אם מגיעים למקום שיש שם סוכה, אבל אם דרים כלילה במקום גוים שאין שם סוכה פטור" ע"כ, ולכן הכריע (שם, ובמ"ב סקט"ב) לדינא כדברי הלבוש, וכן הערוה"ש (סעי' יז) תמה על המג"א, והכריע כדעת הלבוש, שאם נמצא בדרך יום או יומיים אין חייב לעשות סוכה.

¹² כתבו המחבר והרמ"א (סי' תרמ סעי' ת) "הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים כלילה, הולכי דרכים כלילה פטורים כלילה וחייבים ביום. הגה: ודוקא כשיוכלו למצוא סוכה בנקל, אבל אם אינם מוצאים סוכה יוכל לילך לדרכו אף שלא ישב בה לא יום ולא לילה, כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו, אע"פ שאינו הולך רק ביום פטור אף כלילה דאין לעשות לו שם דירה" ע"כ.

ואמר מו"ר שליט"א דמדנקט הרמ"א דסיבת הפטור הוא משום "כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו" א"כ ה"ה לגבי הליכה בטיולים שייך סברא זו, ופטורים מן הסוכה, גם כהיום הוא הדרך לצאת לטיולים, ובדרך כלל יש להחשיב את הטיול כדבר שיש בו צורך, ודברי האג"מ (ארי"ח ח"ג סי' צג) בזה הם מחודשים, עכ"ד.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן צג

אם מותר לצאת לתענוג בעלמא למקום שלא יהיה לו סוכה

ובדבר לצאת לטיול ולתענוג בעלמא למקום שלא יהיה לו סוכה מסתבר לע"ד שאסור דהולכי דרכים שאיתא בסוכה

דף כ"ו כשהוא לדבר הרשות שפטורין עכ"פ ביום הוא כשהולכין למסחר וכיוצא שהוא צורך ממש וגם הוא לכל אדם שבשביל זה היה צריך לצאת גם מביתו שלכן באופן זה מותר לצאת מהסוכה, אבל לטיול ולתענוג בעלמא שאין לזה שום צורך אינו כלום מה שבשביל תאותו והנאתו היה יוצא מביתו כיון שלא היתה יציאתו אף מביתו לצורך. והגע עצמך אדם שיש הרבה פעמים שישן בחצרו תחת כפת השמים משום שנהנה בזה יותר מבבית הכי יפטר מסוכה משום שמביתו יצא בשביל זה, וא"כ למה אמר רבא מצטער פטור מן הסוכה הי"ל לומר מי שנהנה לישב בחצר יותר מבבית והסוכה פטור מן הסוכה. ואף שיש אולי לדחות דרבא אמר מצטער דוקא לענין לילך לישן בבית בשביל זה, דלגבי הבית לא נפטר בזה שיש לו יותר הנאה בבית מבסוכה ולא לגבי לישן בחוץ דלזה נפטר גם בלא צער אם יש לו יותר הנאה, משום שאולי לילך לבית של אחר לא היו רוב בני"א הולכים בשביל יותר הנאה ולילך לחוץ היו הולכים גם בשביל יותר הנאה, והבית בחג הסוכות יש לו להחשיבו כמו שהוא ליכנס לבית של אחר, לא מסתבר זה דמנלן להחשיב כן ולא כמו שיש לו עצמו שני בתים שהיה הולך לבית השני גם בשביל יותר הנאה. וגם מפורש במג"א סימן תר"מ ס"ק י"ד דאם אין יכולין לישן כל כך בטוב בסוכה ויהיו יגיעים למחר ולא יוכלו לקיים המצוה כראוי פטורין, הרי דבשביל הנאת השינה יותר אסור, ודין זה הוא אף כשהשינה בחוץ טוב לו יותר כשאין הלוכו למצוה, דהא מקור המג"א נראה שהוא מהג"א /סוכה/ דף כ"ו שפי' בר"ח ורבה ב"ר הונא דגנו בארקתא דנהרא שהוא בחוץ משום דישינו שם להנאתן יותר ויכלו לעסוק במצוה למחר טפי, אלמא דשלא לצורך מצוה בשביל ההנאה היה אסור. וגם בלא זה הא נענשין על עשה בעידן ריתחא כשמבקש טצדקי למיפטר מהמצוה כדאיתא במנחות דף מ"א אף באופן שהיה לו הנאה בלבישת בגדים הפטורין מציצית דודאי לא בכוונה ליפטר מציצית לבש רב קטינא לסדינא וסרבלא הפטורין מציצית. לכן מסתבר דלילך לטיול ולתענוג למקום שליכא סוכה אסור. /ועיין מועדים וזמנים ח"א סי' פ"ט/. והנני ידידו מברכו בחג שמח, משה פיינשטיין.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן לב

ח. אם מותר לטייל בחג הסוכות ועי"ז יבטל ממצות סוכה

והא דמסתפק כתר"ה לענין מה שכתבתי בח"ג דאו"ח סימן צ"ג דלצאת לטיול ולתענוג בעלמא למקום שלא יהיה סוכה שאסור דל"ד זה להולכי דרכים אפילו לדבר הרשות שפטורין דהוא דוקא כשהוא לצורך שהיה יוצא מביתו אבל מה שהיה הולך מביתו לתענוג בעלמא אינו כלום מה שהיה יוצא מביתו בשביל זה, אם יש בזה חלוק בין א"י לחו"ל ולא כתב כתר"ה טעם לספקו דבלא טעם ודאי אין לחלק, אבל אולי כוונתו לאחד מחו"ל שבא על זמן קצר לא"י שכל טירחא הגדולה והוצאה הגדולה היתה בשביל שרוצה לראות כל א"י ואין לו ע"ז רק ימים מועטין שאולי אצלו הוא צורך ממש לא ענין טיול והנאה בעלמא שלא נפטר בשביל הנאתו יותר לישן בבית ובחוץ מבסוכה דראיית המקומות הוא לו צורך גדול, שלכן לזה מסתבר שמותר אם אינו יכול להיות עוד איזה ימים בשביל הטיול, והוא לאו דוקא א"י שיש אולי גם מצוה בזה אלא אף הנוסע למדינה אחרת שאיכא דברים שרוצין האינשי לראות יהיה רשאי אם לא יוכל להיות שם איזה ימים אחר הסוכות לראות זה. אבל לצאת לטיול ולתענוג היציאה לבד אסור כשלא יוכל לאכול ולישן בסוכה. וכן כשיש לו איזה ימים לטייל אחר הסוכות אינו רשאי אף בא"י לילך לראות במקום שלא יהיה

תשובות והנהגות כרך ו סימן קמו

בענין לצאת לטייל בחג הסוכות לבטל ממ"ע דסוכה

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' צ"ג) כתב דהא דאיתא בגמ' דהולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום, הולכי דרכים בלילה פטורים מן הסוכה בלילה, מיירי כשהוא הולך בדרך לצורך גמור כגון לצורך פרנסה, אבל ההולך לטייל שאי"ז צורך, אין לו פטור דהולכי דרכים ואסור לאכול חוץ לסוכה סעודת קבע. וכן דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הובא בספר הסוכה), והוכיח כן ממש"כ המג"א (סי' תר"מ סק"ד) בשם הגהות אשר"י דהמקיז דם חייב בסוכה אף אם הוא מצטער לישיב בסוכה, מפני שהיה יכול להקיז דם לפני החג או לאחריו, ולמד מזה המג"א דה"ה מי ששותה סם המשלשל אף על פי שמצטער הרבה, חייב בסוכה דהו"ל לעשותו קודם החג או לאחריו. ומסיק הגרש"ז אויערבאך דא"כ ה"ה דהמטייל לא נפטר מלאכול בסוכה משום הולכי דרכים, דהו"ל לטייל קודם החג או לאחריו, וא"צ לטייל בחג עצמו.

ולענ"ד נראה דלמש"כ היראים (תכ"ז) שמקיימין מצות שמחת החג בכל דבר שהיא שמחה וקורת רוח אצלו, א"כ כיון שנהנה מטיול, מקיים בזה מצות שמחת יום טוב. ולכן מותר לטייל בחג ולהיפטר מסוכה, שאין יכול לדחות הטיול לפני החג או לאחריו, אלא זהו צורך לו לטייל בחג דוקא, כדי לקיים מצותו לשמוח ברגל. וכ"ש במה שמצוי שאשתו וב"ב הקטנים משתוקקים לטייל עמו, שמצוה שיצא לטייל עמם (שזוכה גם לקיים מצותו לשמח אשתו וב"ב, שזהו מעיקר חובת שמחת יום טוב שישמח אשתו וב"ב וכמו דאיתא בגמ' פסחים (קט א) וברמב"ם פ"ו דיו"ט).

ועוד י"ל דהנה ראיתי מובא שהיה אחד שנהג שלא לצאת כלל מהסוכה, ורבינו החזו"א פקפק ע"ז דאי"ז כעין תדורו, שהרי"ז כמו בית הסוהר. וכ"כ בספר נפש דוד להגאון האדר"ת זצ"ל וז"ל "מצות סוכה היתה חביבה עלי מאוד, כל קור וכל רוח לא הרפוני ולא גרשוני מן הסוכה וכו', עד כי בכל פעם עלה במחשבה לפני אולי ג"כ אינו על פי הדין דתשבו כעין תדורו כתיב, וחלילה לדירת כל השנה שתהא כ"כ בהכרח שלא לזוז ממנה כלל".

ועל דרך זה י"ל דרשאי לצאת מהסוכה כדי לטייל ולהיפטר מהסוכה כדין הולכי דרכים, ולא אמרינן דכיון דיכול לטייל קודם החג או לאחריו, עליו להימנע מלהיות הולכי דרכים הפטורים מסוכה, אלא כיון שטבע האדם שבימי חוה"מ שהוא פנוי מעסקיו חושק ביותר עם ב"ב לצאת ולטייל, אם נימא דעליו להימנע מלטייל, אינו מרגיש בסוכה כבביתו, רק מרגיש שהוא בסוכה כעין אסיר בבית הסוהר שאינו רשאי לצאת משם לטייל כרצונו, וזהו נגד רצון התורה שרצתה שהסוכה יהא כעין דירתו דוקא, ולא שיהא בה כבבית הסוהר, וכמ"ש לעיל מרבינו החזו"א והגאון האדר"ת. ומש"כ המג"א דעליו להימנע בחג מלהקיז דם או לשתות משקה המשלשל כדי שלא יהא מצטער הפטור מסוכה (ולכן אם הקיז או שתה אינו נפטר מהסוכה), היינו דוקא בכגון הקזת דם או שתיית משקה המשלשל, שאם נמנע מכך בחג לא איכפ"ל ליה כ"כ, ואינו מרגיש עי"ז שהוא כבול לסוכה כמו אסיר בבית הסוהר..

יז. מי שנרדם לאונסו חוץ לסוכה, אין צריכים להקיצו לא, הואיל והישן פטור מן המצוות לב¹⁰⁹. ומטעם זה נראה שמותר - מעיקר הדין - להוציא אדם בשעת שינתו

דבר הלכה

השינה" וכו', לא משמע הכי, אף שהוא ענמו
הציא להלכה (סי' תרל"ט שעה"ג סקל"ג) את
דעת החיי אדם שמחייב לנרדן צרכת לישנ
צסוכה גס על ישיבת קצנע אף אס אינו אוכל,
ו"ע¹¹⁰.
לא. ודלא כמ"ס צנן איש חי שנה א' פרשת
האזינו הל' ח' דחייצין להעיר את הישן חוץ
לסוכה¹¹¹.
לב. שהרי לא אסרה תורה את הישיבה חוץ
לסוכה, אלא רק ליומה שכל ישיבה
קצועה - וכללה שינה - תהא צסוכה, וכיון
דצשעת שינתו תשיב האדם כמו שוטה

ארחות הלכה

109. פסקים והערות שבסו"ס הסוכה, אות כ"ז. ומ"מ הוסיף רבנו דבליל יו"ט ראשון של סוכות אם נרדם קודם הסעודה ודאי מצוה להקיצו כדי שיאכל כזית פת בסוכה ולא יפסיד המצוה, וה"ז דומה להמבואר בסי' ס"ג ס"ה דאם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והיינו מפני שאם לא יקיצוהו יפסיד המצוה. עכ"ד [וע"ע במקור חיים סי' ס"ג שם דפירש דישן היינו מתנמנם, וכן פירש"י בברכות י"ג ע"ב]. 110. שם. 111. שם (ברם עיין בבן איש חי דמירי במתנמנם, וז"ל: "אם רואה חברו מתנמנם בעת קריאת ס"ת וכיוצא צריך לעורר אותו" והמתנמנם לכאור' ודאי חייב בסוכה דעדיין לאו כשוטה הוא. ואולי לא ראה רבנו הדברים בספרו). ונשאל רבנו כמה פעמים מדברי הראשונים לענין מי שירד לביתו לישן מפני הגשמים דמעיקר הדין היו חייבים להקיצו כשפסקו הגשמים, וכן דעת הר"ן להלכה והביאוהו הב"י בסי' תרל"ט והמ"מ פ"ו מסוכה ה"י - ומה דקיי"ל בסי' הנ"ל דא"צ להקיצו היינו רק משום טרחא או משום דהתחיל בהיתר עיין ב"י שם - והשיב דפשוט דלא דמי. ואולי כוונתו דשאני התם שהוא נשכב מרצונו ומדעתו חוץ לסוכה ולכן נהי דהשתא מותר בכך מפני הגשמים מ"מ כיון דסו"ס זמן החיוב אתי ממילא לכשיפסקו הגשמים לא חשיב כשכב בהיתר גמור ולכן יש סברא לחייב להקיצו, דהכל מתייחס לתחלת השכיבה שהיתה בידיעה גמורה שהוא מחוץ לסוכה. וכע"ז מבואר בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקו"א אות צ"ז וז"ל: עיין תו"ט פ"ק דסוכה [מ"ז] ובלבד שלא יישן תחתיו, ותירוצו דחוק וכו'. ויותר נראה דקמ"ל דסמוך לנסר שרי לישן ולא חיישינן שמא יתהפך כדחיישינן גבי תפלין בצדו, והטעם דמה שעושה בעת שהוא ישן לית בי' משום חוץ לסוכה, ואף דלחד מ"ד חייש בשינת ארעי חוץ לסוכה משום שמא ירדם, שאני התם, כיון דכל עיקר ההיתר מעיקרא הי' רק משום ארעי וא"כ כשירדם חיובא הוא להקיצו ולא משגחינן על מה שמצטער ביקיצה זו דהא לא בא כלל לישן זמן מה, משא"כ בנסר זה כשיתהפך בשינתו תחת הנסר אין חובה כלל להקיצו דמצטער הוא א"כ ממילא גם הוא מעיקרא יכול הוא לישן סמוך לנסר ואין לו לחוש לנפשו לאיסור כלל. דו"ק. עכ"ל. והעירו לפני רבנו ממש"כ בס' מהרי"ל דיסקין עה"ת פ' אמור דהישן מערב החג חוץ לסוכה צריכין להקיצו כשקדש היום, עיי"ש, אך לא הדר בי' מדבריו. ובאמת דברי מהריל"ד סותרים לכאור' זה את זה, ולכן נראה דשאני התם דזמן החיוב ממילא אתי ולכן לא חשיב שנשכב לישן בהיתר גמור, וכ"כ במקראי קדש סוכה סי' ל"ד דבנד"ד שנרדם לאונסו (וכן בישן בתוך הסוכה ובא אחר להוציאו) אין בכך כלום. וכ"מ קצת מדברי המ"ב סי' תרל"ט סקי"א לענין הנרדם לאונסו חוץ לסוכה שכתב רק דלכשיקיץ משנתו ילך לסוכה ולא הזכיר החיוב להקיצו.

מן הסוכה לג 115.

דבר הלכה

הפסק לענין זרחה, וכמו שא"ל לצרך בהקיצו שנית על הליצית משום דכיון שהצגד על גופו כל משך זמן השינה והוא הרי זר חיוצא לכשיהי' ניעור לכן אף שזשעת השינה הי' פטור מן המצוות לא מיקרי היסח הדעת לחייצו (זרחה). אולם לפמש"כ במנחת שלמה ח"א סי' א' שאם התחיל ק"ש או חפלת י"ח זכוונה וזכאמצע רק השפתיים נעות כהרגלן ומחשבתו היא לגמרי בדברים אחרים אפ"ה ינא ידי חובתו, אפשר דה"ה נמי שאם נתכוין למצוה לפני השינה שפיר מקיים מצוה זו גם כשהוא ישן, כי אין הדל גדול צין חושב לגמרי בדברים אחרים ורק השפתיים נעות לצין ישן ממש. ועיין גם בשדי חמד מערכת יד כלל ל"ד בשם ס' מתת ידו שהוכיח מהא דאין חוזרים לצרך על הליצית לאחר השינה דהישן זר קיום מצוות הוא, וגם להדיא כתב שם דהמוציא את חזרו תוך שינתו מן הסוכה

גמור¹¹² ולא זר חיוצא הוא כלל¹¹³, ע"כ דמה שציוחה תורה שמהא השינה צחג הסוכות צסוכה היינו רק לאדם ניעור זשעה שנשכז לישן, אבל לא זשעה שהוא כזר ישן. ולא דמי למתנמנס או שיכור שאפילו אינו מיושז זדעתו ולא יכול לדזר כראוי מ"מ מהני לענין זרהמ"ז, דשאני התס שרק שכלו פגוס אבל כשמדזר הרי הדיצור לרצונו של המדזר, משא"כ צישן ממש אינו חייב זאותה שעה כלל זמצוות¹¹⁴.

לג. דכיון דלאו זר חיוצא הוא כנ"ל נראה שאין המוציא מצטלו מקיום מצוה. אלא דאעפ"כ אם כשנשכז לישן יודע הוא שמפאת חוסר מקום וכדו' יש שרוצים להוציא לאחר שירדם, נראה שאין לו לשכז שס זאופן זה (ומ"מ הישן צסוכה א"ל לצרך שנית על הסוכה כשניעור, דהואיל וסו"ס הי' כל אותו הזמן צתוך סוכה כשרה לא הי'

ארחות הלכה

112. מדברי רבנו להלן שכתב "כי אין הבדל גדול בין חושב לגמרי בדברים אחרים ורק השפתיים נעות לבין ישן ממש", מבואר דאין כוונתו שיש לו דין שוטה ממש בשעת השינה, דא"כ שפיר שאני מקורא ק"ש בלא מחשבה דסו"ס בר דעת הוא, אלא כוונתו דלענין פרט זה של החיוב לקיים מצוה הריהו שוה לשוטה, כיון שבשעת השינה אינו עושה המעשה מתוך דעת. 113. ומש"כ התוס' בסנהדרין מ"ז ע"א (ד"ה אימא) דאפשר להקריב כשבעל הקרבן ישן ולא חשיב נדחה באותה שעה משום דממילא ניעור משנתו, אין זה אלא לענין דחי', אבל ודאי דבשעת שינתו כשוטה הוא ופטור מכל המצוות. כתבי תלמידים. ועיין תר"י ותוס' שאנץ שם די"ל שההקרבה רק בשעה שבני אדם נעורים. 114. שם וכתבי תלמידים. ועיין בחי' הגרא"מ הורביץ סוכה כ"ו ע"ב שהוכיח דהנרדם בלא כוונה תחלה לא נתחייב בסוכה. וע"ע באבן האזל הלי' ק"ש פ"ב הי"ג אות ו' מש"כ בענין זה. ועיין בשו"ת שאילת יעבץ ח"ב סי' צ"ז דהישן לאו בר דעת הוא לגמרי לא למצוה ולא לעבירה לא נשכר ולא נענש, ובשו"ת פרי יצחק ח"א סי' ה' דהישן עם התפלין הו"ל מתעסק ואין בזה קיום מצוה כלל. ועיין פרי"ח סי' נ"ה סי' לענין צירוף ישן לדבר שבקדושה, ובקרבן אורה מנחות ל"ז ע"ב לענין חיוב ישן במצוות, ובס' אמבוהא דספרי (עמ' ס"ח) לענין קיום מצות שמירת מקדש בשעת שינה. 115. ושימות. וכן הורה פעם למעשה בשעת הדחק.

מצטער

יח. המצטער לד' בסוכתו צער כזה שהיה יוצא מחמתו מביתו הקבוע לבית אחר,

דבר הלכה

צדעת התרוה"ד כדלמרון, דמלצטער מסוג זה, שצטערו נוצע ממה שהסוכה היא דירת עראי ולא קבע ואינה אלא ז' על ז' בגובה י', אין זה בכלל מלצטער הפטור מן הסוכה, דכיון שאמרה תורה לא מדירת קבע ושצ צדירת עראי כמו שדרשו בגמ' (סוכה כ"ח ע"ב), והרי זו דרכה של ישיבת עראי שמלצטער צה עקב צפיפות הדיור, א"כ זהו רצון התורה והו"ל כאילו אמרה צפירוש ליצב צה אע"פ שמלצטער צכך¹¹⁷ (ואף דודאי סגי בלא"ה כגון צסוכה מרווחת מ"מ סו"ס קרי לה

ציטלו ממנוה. ול"ע¹¹⁶. לד. ונראה שדין מלצטער היינו דוקא כשהצטער הוא מחמת דצר נדדי, אבל כל שהצטער הוא מחמת עראיות הסוכה אינו נפטר צכך מליצב צה. וצוה מצוארים דצרי התרוה"ד (סי' נ"ב) שהציה הרמ"א (סי' תר"מ ס"ד) שמי שאינו יכול ליצן צסוכה מפני שמחמת קוטנה צר לו צכיפוף ידיו ורגליו, לא מיקרי מלצטער וחייב ליצן שס, ותמה עליו החכ"ל (סי' נ"ד, הצילו השערי משנה שס סק"ג) דהחוש מוכיח שאין לך מלצטער גדול מזה עיי"ש, אולם נראה

ארחות הלכה

116. פסקים והערות שס. ובע"פ הורה כמאז דמן הדין מותר להוציא את היצן מן הסוכה בשעת הרחק כשאין מקום אחר, אבל אם אין צורך גדול ביותר פשוט שאין לעשות כן כלל. גם הוסיף פעם לשואל דיש לחוש דכשיתעורר משינתו ימשיך לשכב וירדם שנית, כדרך שמצוי לפעמים בבני אדם, ונמצא שהמוציאו הכשילו בשינה חוץ לסוכה, וכדי לצאת מחשש זה יצטרך להחזירו לסוכתו טרם שיקיץ (או יעמוד עליו לשמרו), ולכן פשוט דלכתחילה אין לנהוג בהיתר זה. ועיין עוד הרחבת דברים בהליכות שלמה תפלה, מלואים סי' י"ב. וראה בקובץ בית אהרן וישראל גליון צ"ט וק"ג שהרחיבו במו"מ מקיף בדברי רבנו. 117. ובוה ביאר רבנו דברי הבגדי ישע והמאמר מרדכי (הביאם המ"ב סי' תרל"ט סק"מ) שנסתפקו לומר דבעלה לביתו בלילה מפני הגשמים אף אם עדיין לא שכב אין מטריחין אותו לשוב לסוכה אם כבר פסקו הגשמים, עיי"ש, ולכאורה צ"ע הרי בכה"ג בכל אדם שסוכתו קטנה ודאי מחויב בכל לילה לטרוח ולהוריד המצעות, ומאי שנא הכא דנפטרנו מטורח זה, אולם להנ"ל נראה, דלענין החובה להעמיד דירת ארעי כשרה לכל ימי החג אין מקום לפטור מחמת צער וטורח, דבהכי חייב רחמנא, משא"כ בוה שתיקן סוכתו כהוגן אלא שיצא הימנה מפני הגשמים, דשרי משום דתשבו כעין תדורו וגם בביתו הי' יוצא למקום אחר משום כך, תו לא מטריחין לי' לשוב עוד פעם לסוכתו, דגם בביתו אין דרכו של אדם לצאת יצוא ושוב מחדר לחדר, ולכן נסתפקו לומר דפטור מלשוב לסוכתו. כתבי תלמידים. ובנשמת אברהם ח"א עמ' שכ"ג העיר רבנו על מש"כ הפוסקים בשם הלבוש (עיין בה"ל שם ד"ה מפני הרוח) דבימות הקור אם טורח לו להרבות כרים וכסתות פטור משינה בסוכה, וז"ל צ"ע הרי הכנסת מטה והוצאתה היא טורח יותר גדול כשאי אפשר להשאיר בסוכה את המטה גם ביום, עכ"ל. אך יתכן שלדברי רבנו כאן ניחא, דהכנסת המטה היא מעצם העמדת הסוכה ובוה לא פטרינן משום טורח, משא"כ ריבוי כרים וכסתות דהוי רק צדקי שיוכל להשאר בסוכה. ויצוין שרגיל היה רבנו לומר בחג הסוכות, שממצוה זו של הדיורין בסוכה במשך ז' הימים יש לאדם לקחת מוסר ולהתבונן שגם דירה פשוטה וקטנה כזו יש בה כדי צרכו של אדם,

— יב —

ישן — דינו לענין קריאת שמע *

שלובש והישן שהוא כשוטה אין לבישתו לבישה המחייבת כלל וְהוא דכשחוזר וניעור א"צ לברך שנית היינו משום דכיון שהבגד על גופו כל משך זמן השינה, והוא הרי בר חיובא לכשיהי' ניעור, לכן אף שבאותה שעה הי' פטור מן המצוות לא מיקרי היסח הדעת לחייבו בברכה]. וכמו כן לענין סוכה נראה דאיסור השינה מחוץ לסוכה לא נאמר אלא לאדם ניעור בשעה שנשכב לישן, אולם מי שכבר ישן דאינו בר חיובא ופטור מן המצוות יש לדון שאינו חייב כלל במצות סוכה באותה שעה⁴ מותר

יש לדון ברואה את חברו ישן כשהשעה קרובה לסוף זמן ק"ש או תפלה, אם מוטל עליו להקיצו כדי שיספיק לקיים המצוה¹. והנה מצד הסברא נראה ברור דמעיקר הדין בשעה שהאדם ישן אין עליו חיוב ק"ש ותפלה והריהו אז כשוטה גמור², לא יענש על זה שלא התפלל משום ביטול עשה משום דאנוס הוא³, וכן הרואה אדם ישן ועליו בגד של ד' כנפות אינו צריך להעירו כי בשעה זו אין עליו שום חיוב להטיל ציצית, שהרי החיוב חל רק בשעה

1. והא דאמרו בברכות י"ג ע"ב א"ל רב נחמן לדרו עבדי' בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן, הרי פירש"י שם דמיירי במתנמנם דשפיר חייב עדיין במצוה [כמבואר להלן דמתנמנם אינו כישן], וגם להרמב"ם שכתב "אם הי' ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון" וכו', וכ"ה בשו"ע סי' ס"ג ס"ה, עיין במקור"ח להחיות יאיר שכתב על דברי השו"ע וז"ל: אם הי' ישן, פי' מתנמנם. ואפשר לפרש דבישן ממש מיירי, ומ"ש בסוף הסעיף מתנמנם ר"ל בנמנום דאחר שינה, אבל לשון הש"ס ר"פ הי' קורא לא משמע כן. עכ"ל.
2. וכן העלה בשו"ת שאילת יעבץ ח"ב סי' צ"ז דהישן אינו בר חיובא ופטור מן המצוות עיי"ש. ועיין גם בשו"ת פרי יצחק ח"א סי' י"א דבשעה שישן עם התפלין הו"ל מתעסק ואין זה קיום מצוה כלל ולפיכך מותר בשינת ארעי ואין בזה איסור של היסח הדעת עיי"ש.
3. וכן מתבאר מפירש"י במתני' דאבות פ"ג מ"ג וכ"ה באדר"ג פכ"א וז"ל: שינה של שחרית וכו' מוציאין את האדם מן העולם, כיצד, מלמד שלא יתכוין אדם לישן עד שתעבור עליו זמן ק"ש שאם ישן עד שתעבור עליו זמן ק"ש נמצא בטל מן התורה [גיי' הגר"א ז"ל - מן הק"ש]. הרי להדיא דמ"מ מעיקר הדין שפיר אהנו מעשיו להפטר אלא שעשה שלא כהוגן דנמצא בטל מן המצוה.
4. וכן מבואר בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקונטרס אחרון אות צ"ז וז"ל: עיין תוי"ט פ"ק דסוכה [מ"ו] ובלבד שלא יישן תחתיו, ותירוצו דחוק וכו'. ויותר נראה דקמ"ל דסמוך לנסר שרי לישן ולא חיישינן שמא יתהפך כדחיישינן גבי תפלין בצדו, והטעם דמה שעושה בעת שהוא ישן לית ביי' משום חוץ לסוכה, ואף דלחד מ"ד חייש בשינת ארעי חוץ לסוכה משום שמא ירדם, שאני התם, כיון דכל עיקר ההיתר מעיקרא הי' רק משום ארעי וא"כ כשירדם חיובא הוא להקיצו ולא משגחינן על מה שמצטער ביקיצה זו דהא לא בא כלל לישן זמן מה, משא"כ בנסר זה כשיתהפך בשינתו תחת הנסר אין חובה כלל להקיצו דמצטער הוא א"כ ממילא גם הוא מעיקרא יכול הוא לישן סמוך לנסר ואין לו לחוש לנפשו לאיסור כלל. דוק [מיהו לדברי רבנו שדימה הדבר למזיק בשעת שינתו יתכן דיש לדון בנדון זה של שכיבה סמוך לנסר. וי"ל]. ועיין בס' מהרי"ל דיסקין עה"ת פ' אמור שכתב דהישן מערב החג צריכין להקיצו כשקדש היום, והדברים סותרים לכאור' זה את זה,

* לפרק ז דבר הלכה אות כ"ו (מתוך כת"י — הנדפס בחלקו בספר הסוכה, וכתבי תלמידים, כדלהלן הע' 11).
ההערות בסימן זה הם מאתנו, להשלמת הענינים.

להוציאו תוך כדי שינתו מן הסוכה⁵ אלא שאם יודע כשנשכב לישון שמפאת חוסר מקום וכדו' יש שרוצים להוציאו כשיישן, אסור לו לשכב לישון שם⁶ - וּמ"מ אם לא הוציאוהו שפיר א"צ לברך שנית על הסוכה וכנ"ל לענין ציצית, הואיל וסו"ס הי' כל אותו הזמן בתוך סוכה כשרה⁷.

ומה שהקשו התוס' בסנהדרין [מ"ז ע"א ד"ה אימא] בהא דהפריש קרבן ונשתטה או המיר דתו דפסול הקרבן דכיון דאידיחי אידחי, דא"כ כל מי שהפריש קרבן וישן ליפסיל שהרי נדחה בשעה שישן, ותירצו דכיון דממילא נייעור משנתו לא אידחי בכך, אין לפרש דמשום כך לא חשיב כשוטה גם בשעה שישן, דלעולם כשוטה גמור הוא באותה שעה לכל דבר, ורק לענין דחי' כתבו התוס' דסברא הוא דהואיל וממילא נייעור לא אידחי בכך [ולכן במומר פשיטא דאידיחי ובישן פשיטא דלא אידחי

ובשוטה הו"א דלא אידחי וקמ"ל דאידיחי⁸, אבל ודאי דבשעת שינתו כשוטה גמור הוא ופטור מכל המצוות. וכדמצינו לענין נזקין שכתבו התוס' בב"ק [ד' ע"א ד"ה כיון] בשם הירושלמי דאם ישן והביאו כלים אצלו ושברן פטור מתשלומין.

ולפ"ז מי שנרדם לאונסו חוץ לסוכה אין חיוב להעיר אותו, משום דלא קעביד שום עבירה. ולא דמי לתפלין שהישן בהם חייבין להקיצו, דהוא מפני בזיון התפלין. וכן מה שחייבין להעיר כהן שישן באהל המת הוא מפני שהמשך הטומאה הוא גם כשהאדם ישן וקעביד עבירה לאונסו [וכמש"כ הרעק"א בשו"ת סי' ח' לענין מתעסק דנהי דפטור מקרבן אבל עבירה מיהו הוה. ועיי"ש שרצה להוכיח מהא דקיי"ל דהרואה חברו לבוש בגד כלאים והלה אינו יודע שחייבים להודיעו אפילו בשוק, וע"כ

- ואולי שאני התם דזמן החיוב ממילא אתי ולכן לא חשיב שנשכב לישון בהיתר גמור משא"כ בזה שכמו שהוא עתה לא יבוא לידי איסור כלל. ועפ"ז ניחא גם מהדין המבואר בס' תרל"ט במ"ב סקמ"ג [והוא מסוכה כ"ט ע"א] בירדו גשמים וירד לביתו דאין מטריחין אותו להקיצו לעלות לסוכה, דמשמע דדוקא משום טרחא הוא אבל מעיקר הדין חיובא איכא להקיצו, דהתם נמי כיון דזמן החיוב ממילא אתי לכשיפסקו הגשמים לא חשיב שנשכב בהיתר גמור [ועיי"ן גם במ"ב שם דכשהאיר היום כתב הר"ן דחייבים להקיצו], משא"כ בנד"ד.
5. וכן הורה הגר"י כהנמן ז"ל הגאב"ד דפוניבו' הלכה למעשה בישיבת פוניבו'.
6. וממילא לק"מ מתשובת רב האי גאון שהביא השע"ת ריש סי' תרל"ט מהברכ"י אודות אחין או שותפין שאין להם מקום לעשות סוכה לכולם וז"ל: לענין אכילה יכול כל אחד לבדו לאכול זה אחר זה, אבל לענין שינה זה ישן לילה אחת וזה לילה אחת, ואם חביבה עליהם המצוה תע"ב אם זה ישן מקצת הלילה וזה מקצת, עכ"ל, ולא נתן עצה שיוציא האחד את חברו בעת שינתו, דפשוט הוא דכיון שיודע מתחלה שיבוא להוציאו אסור לו לשכב לישן שם.
7. ומש"כ הרא"ש בפ"ק דברכות סי' י"ג וז"ל: והי' ר"י רוצה לומר דהא דאין מברכין על השינה [בסוכה] היינו משום דשמא לא יוכל לישן וכשנרדם בשינה אינו יכול לברך, עכ"ל, ומשמע לכאור' דגם כשנרדם כבר חייב אלא שאינו יכול לברך, עיי"ן בתור"י החסיד שם דמבואר להדיא דקאי על שעת נמנום, וז"ל: וכשהוא ממש סמוך לשינה א"י לברך מפני השינה שקפצה עליו, עכ"ל, וע"כ גם כוונת הרא"ש לזה, דאל"ה תיקשי למה לא יברך עכ"פ כשכבר מתנמנם דתו ליכא למיחש שלא יוכל לישן, אלא ודאי ע"ז הוא דקאמר שכבר אינו יכול לברך אז.
8. ועיי"ן ברבנו יונה שם שבאמת כתב דיתכן שאין מקריבין אלא בשעה שרוב בני אדם נייעורין, אלמא דלא פשיטא לי' כלל לומר דהישן אינו כשוטה גמור אף גם לענין זה.

[ועיין גם בשד"ח מערכת יד כלל ל"ב שהאריך בזה והביא מספר מתת ידו שהוכיח מזה שהישן ביום בציצית אינו חוזר ומברך לפי שהישן בר קיום מצוות הוא, וגם להדיא כתב שם דאם אחד ישן בסוכה ובא חברו והוציאו תוך שינתו חוץ לסוכה שביטל את חברו ממצוה, וכ"כ בבן איש חי שנה א' פרשת האזינו הל' ח' דחייבין להעיר את הישן חוץ לסוכה¹⁰], וצ"ע¹¹.

מיהו לענין נד"ד נראה דודאי ראוי שיקיצנו משינתו כדי שיקרא ק"ש ויתפלל, דאף שאין עליו חיוב כלל ולא יענש ע"ז שלא התפלל משום ביטול עשה דאנוס הוא, מ"מ סברא הוא שיש לזכותו שלא להפסיד קיום מצות ק"ש ותפלה, ושאני מסוכה דהתם אין מוטלת עליו מצוה לישן בסוכה אלא שאסור לישן חוץ לסוכה, אלא ה"ז דומה לישן בליל יו"ט ראשון של סוכות דודאי מצוה להעירו כדי שיאכל כזית בסוכה ולא יפסיד המצוה¹².

דמתעסק הוי ג"כ איסור דאורייתא אלא שלא חייבה תורה קרבן עליו, רק דחה דשם עכ"פ נהנה מן האיסור והו"ל כחלבים ועריות דהמתעסק בהם חייב, אבל עדיין מוכח מדין זה דכהן באהל המת שצריכים להודיעו, דהכא אע"פ שנהנה מהבית, מהטומאה עכ"פ אינו נהנה⁹. ולא דמי נמי למתנמנם או שיכור שאפילו אינו מיושב בדעתו ולא יכול לדבר כראוי מ"מ מהני לענין ברהמ"ז, דשאני התם שרק שכלו פגום אבל כשמדבר הרי הדיבור לרצונו של המדבר, משא"כ בישן ממש.

אולם לפמש"כ במנחת שלמה סי' א' שאם התחיל ק"ש או תפלת י"ח בכוונה ובאמצע רק השפתים נעות כהרגלן ומחשבתו היא לגמרי בדברים אחרים אפ"ה יצא ידי חובתו, אפשר דה"ה נמי שאם נתכוין למצוה לפני השינה דשפיר מקיים מצוה זו גם כשהוא ישן, כי אין הבדל גדול בין חושב לגמרי בדברים אחרים ורק השפתים נעות לבין ישן ממש

9. ובכתבי התלמידים מכואר בשמו בסגנון אחר, דהן אמנם ודאי דלא קעבר על לאו דטומאת כהן בשעה שישן וממילא בזה שאין מקיצין אותו ליכא משום לפנ"ע, אך אפ"ה כיון דסו"ס עצם טומאתו היא נגד רצון ד', והמשך הטומאה הריהי כטומאה חדשה בכל רגע ורגע, לכן מצרכינין להקיצו [וכן מצינו לענין כהן קטן דאע"פ שאינו מוזהר על הטומאה מ"מ אם אחר מכניסו בידים לאהל המת עובר בלאו מה"ת, והיינו ע"כ דכיון שעכ"פ מציאות הטומאה נמשכת גם על הקטן משו"ה אסרה תורה לטמאותו]. עכ"ד. ועיין היטב סי' שע"ב בפת"ש סק"ד מש"כ בשם ס' משנת חכמים.

10. המעיין יראה דמדברי הבן איש חי לכאוי' לק"מ דלא מיירי בישן אלא במתנמנם, וז"ל: "אם רואה חברו מתנמנם בעת קריאת ס"ת וכיוצא צריך לעורר אותו", והמתנמנם ודאי חייב כנ"ל. ורבנו זצ"ל אפשר שלא ראה הדברים בספרו.

11. כ"ה לשון רבנו בהערות שנדפסו בסו"ס הסוכה [וד"ה ולפ"ז וד"ה אולם הם לשונו ז"ל בכת"י], אבל בע"פ הורה כמאז דמן הדין מותר להוציא את הישן מן הסוכה [והעירו לו גם מדברי מהרי"ל דיסקין ז"ל בספרו עה"ת פ' אמור הנ"ל, אך אע"כ משנה לא זזה ממקומה - וראה מש"כ בזה לעיל], אלא שהוסיף דפשוט שאין לעשות כן כלל אם לא במקום צורך גדול ביותר.

12. ראה לעיל ציון 4.

תוספות מסכת ברכות דף יא עמוד ב

וא"ת מפני מה אין אנו מברכין לישן בסוכה. וי"ל דברכה דאכילה שמברכין לישב פוטרנו. א"נ משום שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה שהרי אין בידו לישן כל שעה שירצה.

רמ"א אורח חיים הלכות סוכה סימן תרמ סעיף ד

הגה: ואם עשאה מתחלה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשינה, או שא"א לו לעשות אחד מהם בסוכה מחמת דמתיירא מלסטים או גנבים כשהוא בסוכה אינו יוצא באותה סוכה כלל, אפי' בדברים שלא מצטער בהם, דלא הויא כעין דירה שיוכל לעשות שם כל צרכיו (מרדכי פרק הישן).